

Wewnątrzczaszkowy krwiak nadtwardówkowy w okolicy odległej od operowanej jako powikłanie resekcji przerzutu raka embrionalnego jądra do płata potylicznego mózgu – opis przypadku

Intracranial remote epidural haematoma as a complication after resection of an occipital lobe metastatic tumour from a testicular embryonal carcinoma – a case report

Wojciech Andruszewicz, Bartosz Limanówka, Leszek Sagan, Ireneusz Kojder

Klinika Neurochirurgii i Neurochirurgii Dziecięcej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie
ul. Unii Lubelskiej 1, 71-252 Szczecin
Kierownik: dr hab. n. med., prof. PUM Leszek Sagan

ABSTRACT

We present the case of a patient who suffered from intracranial epidural haematoma in the left fronto-temporo-parietal region as a complication after left parieto-occipital craniotomy and a resection of a metastatic lesion from a testicular embryonal

carcinoma to the left occipital lobe. We also discuss possible causes of this complication.

Keywords: epidural haematoma, cerebral metastases, intracranial surgery.

STRESZCZENIE

W niniejszej pracy opisano przypadek pacjenta, u którego po resekcji przerzutu raka embrionalnego jądra do płata potylicznego lewego na drodze kraniotomii ciemieniowo-potylicznej lewostronnej doszło do powikłania w postaci

krwiaka nadtwardówkowego okolicy czołowo-skroniowo-ciemieniowej lewej. Omówiono również możliwe przyczyny wystąpienia tej komplikacji.

Słowa kluczowe: krwiak nadtwardówkowy, przerzuty do mózgu, operacje wewnątrzczaszkowe.

WSTĘP

Krwiak nadtwardówkowy wewnątrzczaszkowy jest jednym z groźnych powikłań operacji wewnątrzczaszkowych. Częstość występowania tej komplikacji szacowana jest na ok. 1% [1]. Najczęściej występuje w okolicy operowanej z powodu niedostatecznego umocowania opony twardej do kości. Dużo rzadziej krwiaki nadtwardówkowe występują w okolicy odległej od operowanej, jako przyległe bądź oddalone od miejsca operowanego tożstronnie lub przeciwstronnie. Mogą też występować krwiaki nadnamiotowe po operacji podnamiotowej [2].

U opisanego chorego w 4. dobie po operacji usunięcia guza przerzutowego płata potylicznego lewego na drodze kraniotomii ciemieniowo-potylicznej lewostronnej doszło do nagłego pogorszenia stanu ogólnego; w badaniach obrazowych uwidocznił się krwiak nadtwardówkowy okolicy czołowo-skroniowo-ciemieniowej.

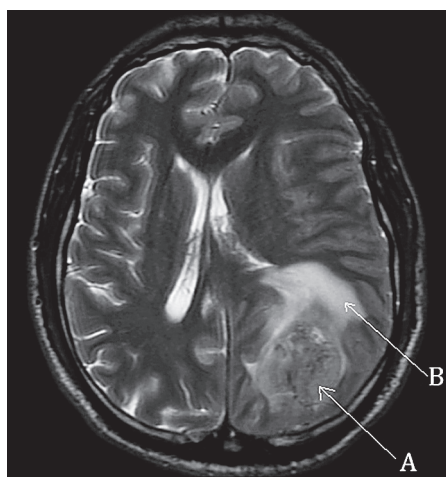
OPIS PRZYPADKU

32-letni chory z ustalonym przed 9 miesiącami rozpoznaniem raka embrionalnego jądra lewego, z wykrytymi badaniem PET przerzutami do pobliskich węzłów chłonnych pachwinowych,

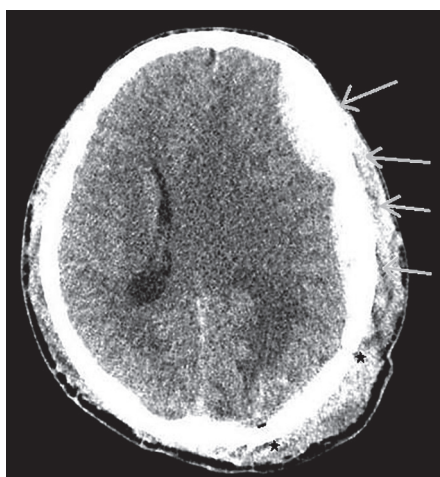
został przyjęty do Kliniki Neurochirurgii i Neurochirurgii Dziecięcej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie z powodu stwierdzonego w badaniu tomografii komputerowej (TK) ogniska przerzutowego w lewym płacie potylicznym. Oprócz tego chory nie chorował na żadne choroby przewlekłe oraz nie przyjmował na stałe leków. Przy przyjęciu chory mówił o jednorazowej utracie przytomności i pogłębiających się zaburzeniach widzenia (ryc. 1).

Operację wykonano w ułożeniu chorego pronacyjnym na drodze kraniotomii ciemieniowo-potylicznej lewostronnej. Podczas operacji wykorzystano 3-punktową ramę mocującą założoną w miejscach typowych. Zabieg operacyjny przebiegł bez powikłań, ramę usunięto, nie obserwując nadmiernego krwawienia w miejscach nakłuć mocujących. Po operacji chory był wydolny krążeniowo i oddechowo, był przytomny, w logicznym kontakcie i zgłaszał poprawę widzenia. Został spionizowany w 1. dobie po operacji. W 4. dobie u chorego zaobserwowano pogorszenie stanu ogólnego – silne bóle głowy i zaburzenia świadomości. W wykonanym badaniu TK stwierdzono krwiak nadtwardówkowy okolicy czołowo-skroniowo-ciemieniowej lewej (ryc. 2).

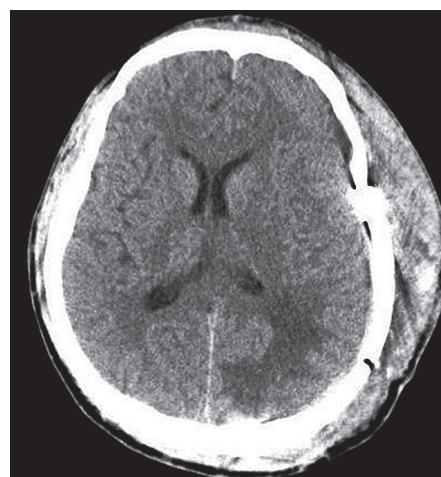
Chorego operowano w trybie pilnym na drodze kraniotomii czołowo-skroniowo-ciemieniowej przyległej do poprzedniej. W trakcie reoperacji nie ujawniono na wewnętrznej

RYCINA 1. Przedoperacyjne badanie rezonansem magnetycznym. Widoczny guz lewego płata potylicznego (A) wraz ze strefą obrzęku (B)

RYCINA 2. Badanie tomografii komputerowej wykonane w 4. dobie po operacji, po pogorszeniu się stanu ogólnego. Strzałkami oznaczono krwiak nadwardówkowy okolicy czołowo-skroniowo-ciemieniowej lewej. Gwiazdkami zaznaczono granice kraniotomii założonej podczas operacji resekcji przerzutu. Lewa komora boczna niewidoczna – efekt masy

RYCINA 3. Kontrolne badanie tomografii komputerowej wykonane po ewakuacji krwiaka nadwardówkowego. Obie komory boczne widoczne

powierzchni płata kostnego śladów penetracji kolca ramy mocującej głowę. Krwiak zewnątrzwardówkowy usunięto, stwierdzając brak komunikacji skrzepu z kraniotomią ciemieniowo-potyliczną, przy której opona twarda była skutecznie przytwierdzona do kości. Po reoperacji chory był w stanie ogólnym dobrym, nie zgłaszał skarg i został wypisany ze szpitala w 6. dobie po ewakuacji krwiaka nadwardówkowego (ryc. 3).

DYSKUSJA

Występowanie patologii mózgowych o odległych posadowieniach, w tym skrzyżowanych stron, znane jest od XIX w. Opisał je von Monakov – szwajcarski neurolog. Przy czym w przypadku zmian krwotocznych dotyczyło ono krwawień śródmózgowych i śródmózdkowych. Tym samym istniała już wtedy świadomość podobieństwa wytrzymałości odległych struktur nerwowo-naczyniowych. Swoistą odmianą tego zjawiska może być krwiak zewnątrzwardówkowy. Krwiaki nadwardówkowe wewnątrzczaszkowe są groźnymi i nierzadkimi powikłaniami operacji wewnątrzczaszkowych. Najczęściej występują w okolicy operowanej lub przyległej do operowanej. Zwykle kojarzy się to z niedostatecznym przymocowaniem opony twardej do kości czaszki [2]. Dużo rzadziej powikłanie to występuje w okolicy odległej od operowanej [3]. Opisano również przypadki występowania powikłania pod postacią krwiaka nadwardówkowego po operacji usunięcia krwiaka podwardówkowego, i to nawet częściej niż jako nawrót po operacji krwiaka nadwardówkowego [4].

Mechanizm powstawania pooperacyjnych krwawiaków nadwardówkowych w tej sytuacji klinicznej nie jest jednoznaczny. Najczęściej bierze się pod uwagę wpływ zmniejszonego operacją ciśnienia wewnątrzczaszkowego [2, 5, 6, 7, 8]. W następstwie usunięcia masy nowotworu dochodzi bowiem do obniżenia

wartości ICP, oddalenia się mózgu z oponą twardą od kości czaszki poza umiejscowieniem szwów oponowo-okostnowych. To może prowadzić do uszkodzenia tętnicy oponowej środkowej lub jej gałęzi, co tworzy krwiak nadwardówkowy [2, 4]. Coraz częściej rolę w tym odgrywają również zaburzenia krzepnięcia (w tym jatrogenne). Brana jest pod uwagę też inna przyczyna jatrogenna – wykorzystanie 3-punktowej ramy mocującej. Opisywano powikłania związane z jej stosowaniem – krwiaki nadwardówkowe, złamania kości czaszki, zatory powietrzne [9]. Jednakże warunkiem dla takiego mechanizmu jest przebicie blaszki wewnętrznej kości czaszki. Były one opisywane głównie u pacjentów pediatrycznych, z powodu większej podatności kości na uszkodzenia [10]. Opisano również przypadek dorosłego pacjenta, u którego po operacji wystąpiło późne powikłanie pod postacią krwiaka nadwardówkowego [11]. W opisanym przypadku u pacjenta w TK nie stwierdzono zmian mogących sugerować powikłanie zastosowania 3-punktowej ramy mocującej. Krwiak nadwardówkowy najprawdopodobniej spowodował łańcuch patofizjologiczny zapoczątkowany obniżeniem ciśnienia wewnątrzczaszkowego.

PIŚMIENNICTWO

1. Fukamachi A, Koizumi H, Nagasaki Y, Nukui H. Postoperative extradural hematomas: computed tomographic survey of 1105 intracranial operations. *Neurosurgery* 1986 Oct;19(4):589-93.
2. Jinlu Y, Hongfa Y, Dayong C, Yunqian L. Retrospective analysis of 14 cases of remote epidural hematoma as a postoperative complication after intracranial tumor resection. *World J Surg Oncol* 2015;14:1.
3. Ho-Jung C, Jae-Sung P, Jae-Hyun P, Sin-Soo J. Remote postoperative epidural hematoma after brain tumor surgery. *Brain Tumor Res Treat* 2015; 3(2):132-7.
4. Cecerko J. Śródczaszkowe pourazowe krwiaki nad- i podoponowe i ich leczenie operacyjne na podstawie własnego materiału [dissertation]. Szczecin: Pomorska Akademia Medyczna; 1981.
5. Seifman MA, Lewis PM, Rosenfeld JV, Hwang PYK. Postoperative intracranial hemorrhage: a review. *Neurosurg Rev* 2011 Oct;34(4):393-407.

6. Sinar EJ, Lindsay KW. Distant extradural hematoma complicating removal of frontal tumors. *J Neurol Neurosurg Psychiatry* 1986 Apr;49(4):442-4.
7. Paıza WS, Pereira Oliveira AM, de Andrade AF, Schmidt Brock R, Teixeira MJ. Remote postoperative epidural hematoma after subdural hygroma drainage. *Case Reports in Medicine* Volume 2010(2010): Article ID 417895.
8. Noleto G, Neville IS, Taveres WM, Saad F, Pinto FC, Teixeira MJ, et al. Giant acute epidural hematoma after ventriculoperitoneal shunt: a case report and literature review. *Int J Clin Exp Med* 2014 Aug 15;7(8):2355-9.
9. Baerts WDM, de Lange JJ, Booij LHDJ, Broere G. Complications of the Mayfield skull clamp. *Anaesthesiology*. 1984 Oct;61(4):460-1.
10. Poli JC, Zoia C, Lattanzi D, Balbi S. Epidural haematoma by Mayfield head-holder®: case report and review of literature. *J Pediatr Sci* 2013;5:195.
11. Lee MJ, Lin EL. The use of the three-pronged Mayfield head clamp resulting in an intracranial epidural hematoma in an adult patient. *Eur Spine J* 2010 Jul;19(Suppl 2):S187-9. doi: 10.1007/s00586-010-1323-z. Pub 2010 Feb14.